

Ayten Krasnić

ARHIVSKA GRAĐA GAZI HUSREV-BEGOVE BIBLIOTEKE (druga knjiga)

Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu svojom zbirkom istočnih rukopisa predstavlja važan izvor za povijest naših naroda u doba osmanske vlasti. Ona ima zbirku dokumenata od kojih se formirao arhiv ove biblioteke.¹ Arhivska građa Biblioteke sačinjena je uglavnom od arhivske građe iz privatnih zbirki koje su poklonjene Gazi Husrev-begovoj biblioteci. Ova građa inventarisana je u dvije knjige, smještena u koverta sa sigurnim i kratkim opisom. Sačinjena su po dva kataloška listića za svaku inventarsku jedinicu. Izvodi iz te prve knjige objavljeni su ranije.² Naš je cilj da predočimo čitaocima drugu knjigu arhivske građe i šire ih upoznamo sa sadržajem arhiva ove biblioteke.

U prvoj knjizi su registrovani dokumenti od broja 1 do 1239. Druga knjiga sadrži dokumente od broja 1240 do 3910. Dokumenti su po svojoj sadržini raznovrsni i od velike važnosti su za našu nacionalnu istoriju. Sada se radi na registraciji dokumenata za treću knjigu, a postoji još čitavo bogatstvo građe koja se čuva u još neotvorenim sanducima. U Biblioteci je smještena i arhivska građa i periodika dr M. Hadžijahića, istaknutog naučnog radnika i istraživača na polju naše baštine.³

Razrađujući arhivsku građu prve knjige, Fejzulah Hadžibajrić je iznio i nekoliko podataka o dokumentaciji na turskom jeziku objavljujući pojedinačno nazive tih dokumenata⁴ i dao podatke o najznačajnijoj arhivskoj građi koja se čuva u drugim institucijama

¹ Dr Hazim Šabanović, »Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu«, *Prilozi za orijentalnu filologiju i istoriju jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom*, str. 130

² Fejzulah Hadžibajrić, »O arhivu Gazi Husrev-begove biblioteke«, *Analiz*, knjiga VII-VIII, str. 255—263

³ Građa ustupljena Gazi Husrev-begovoj biblioteci juna 1987. god.

⁴ Tako na primjer kaže: Fermani. To su carske pismene naredbe pisane posebnim ukrasnim pismom sa »tugrom« (umjetnički upisanim imenom sultana) iznad teksta. Tugru susrećemo i kod nekih drugih važnijih dokumenata kao kod »berata«. (Berati — carski dekreti, ukazi, prava i slično kojima se dodjeljuju zvanja, odlikovanja, privilegije ili kakvo dobro. Nosilac takvog prava ili dobra zove se »beratlija«. Vidi: F. Hadžibajrić, nav. djelo, str. 256).

IVZ. Građa druge knjige bi se mogla podijeliti na građu na turskom jeziku i građu na srpskohrvatskom jeziku, a prema vrsti dokumenta na:

a.	1.	arzuhalı	55
	2.	beratı	47
	3.	bujruđdije	37
	4.	fermani	32
	5.	fetve	5
	6.	hudđeti	127
	7.	idđazetname	15
	8.	ılam	26
	9.	izvještaji	19
	10.	ıafte	9
	11.	murasele	283
	12.	malozi	10
	13.	oporuke	16
	14.	pjesme	24
	15.	privatno pismo	381
	16.	priznanice	22
	17.	popisi ili spisi	301
	18.	punomoći	35
	19.	senedj	89
	20.	šhadetname	4
	21.	tapije	80
	22.	tarih-kronogramj	7
	23.	temesuk	168
	24.	tefteni	26
	25.	teskere	33
	26.	ugovori o zakupu zemlje	22
	27.	vakufname	11
	28.	vasijetname	18
	29.	ostali dokumenti na turskom, razne sadržine (tılsu- mi, menşure, ılmı haber, ızuname itd.)	
b.	1.	dopisi	15
	2.	dozvole	14
	3.	ıleci	67
	4.	okruđnıce	6

5. telegrami 26

6. ostali dokumenti na srpskohrvatskom jeziku, razne sadržine (izjave, oglasi, predlozi, prestavke, prigovori, pozivi, dopisi Ulema medžlisa i njegovi odgovori, zahvalnice itd.)

Od 2770 dokumenata koji su evidentirani u drugoj knjizi arhivske građe odabrali smo prema našem izboru 55 interesantnih dokumenata i izložili ih hronološki u okviru abecednog prikaza.

2296, 1281/1864

Arzuhal Ahmed — Asima (Mutevelića), mutevelije Gazi Husrev-begova vakufa, valiji da dozvoli da se vakufskim službenicima i učenicima Medrese i Hanikaha počne kuhati u Imaretu čorba kako propisuju vakufnama, a što je bilo obustavljeno zbog toga što su požarom bili uništeni mnogi vakufski objekti koji su sada popravljeni. Veliki medžlis je molbu preporučio.

1626, 993/1585

Berat kojom se daje timar od 2000 akči u Neretvi u Kliškom sandžaku koji ustupa Osman i timar od 5999 akči u istom sandžaku koji je bio oduzet od Jusufa sina Husejnova te mu se sada daju oba timara zajedno uz uvjet da služi vojsku.

1630, 1127/1715

Fotografski snimak berata kojim se dopušta Dubrovčanima da drže svoga konzula na Kipru i u Tripolisu u Siriji. U beratu su nabrojane sve povlastice koje im se daju. Prevod ovog dokumenta nalazi se na 338. str. Glasnika Zemalj. muzeja u BiH god. 1892.

3011, 1127/1715

Bujrukdija kojom se naređuje glavnom buljubaši Salihagi da odredi starješinu vojsci od 2000 nefera koja je određena da od Venecije oduzme tvrđavu Vrlika (?) pod vodstvom meraškog valije Halil-paše i kliškog bega Alibega.

2950, 1233/1817

Bujrukdija valije upućena naibu Kreševa kojom se od njega traži da se osigura konak i hrana svatovima u kojima je bilo 217 konjanika koji vode mladu iz Peći valijinom sinu Ibrahim-begu u Travnik. Ovakve su bujrukdije dostavljene svim kadijama koji se nalaze na putu od Travnika do Peći.

1708, 938/1531

Prepis fermana sultana Sulejmana koji je poslao Gazi Bali-begu, smederevskom sandžak-begu koji je mnogo mjesta osvojio i mnogo neprijateljskih vojnika razbio i zatražio od sultana još jedan tug. Međutim, sultan ga odbija i upućuje na zahvalnost, pravednost i pomišljanje na onaj svijet.

2270, 1130/1717

Ferman kadijama Edirne, Ruščuka i okolnih mjesta da paze da pošta preko njihovih teritorija prolazi u redu i da se pri tom nikome ne čini nepravda.

1764, 1198/1783

Ovjeran prepis fermana kojim se naređuje kadijama i vojvodama Ezdina i Ajvadije (?) da premjere i utovare na venecijanske lađe 4.165 kantara ostatka peksimeta koji je određen za luku Dubrovnik (vidi broj 1751).

2271, 1230/1814

Ferman beglerbezima Alžira, Tripolisa i Tunisa, kadijama ostrva Sredozemnog mora i njegovih obala, dizdanima, lučkim povjeriocima, vojvodama, muteselimima i zabitima navedenih mjesta i kapetanima protugusarskih lađa koje plove Sredozemnim morem kojim se naređuje da ne uznemiruju nego da štite austrijsku trgovačku lađu Opi koja pod austrijskom zastavom putuje iz Izmiru u Trst.

2726, 970/1562

Nepotpun hudžet kadije u Šiklošu kojim potvrđuje da je Bakija sin Husejnov iz Šikloša kao jamac umrlog kazandžije Veliije sina Huseinova iz Skender-pašine mahale u Sarajevu za njega platio 1500 akči koji je on dugovao Hasan-aginu vakufu u Šiklošu.

2591, 1134/1721

Hudžet šerifjat. suda u Foči kojim se potvrđuje da je zaim fočanske Tetime Mustaj-beg sin Mehmed-begov zvani Rahča na sudu priznao da je uzeo u zajam 30 groša od Ebu Bekira iz Stare mahale u Foči.

1634, 1148/1735

Snimak hudžeta šer. suda u Sarajevu kojim se nakon provedenog izvida na licu mjesta na Sedreniku bivšem bos. defterdaru Sadiik-ef. (Curčiću) iz Jahja-pašine mahale dozvoljava da uvede sedreničku vodu u svoju kuću, jer je njene izvore popravio o svom trošku.

2261, 1313/1895

Diploma (idžazetnama) Hadži Hasan-ef. Biščaka Muhamedagića sina Arifova koju mu je izdao Salih Hilmića iz Zenice u Carigradu 1313. godine.

3070, 1242/1826

Ilam (izvještaj) saraj. kadije Sejid Husein — Hamida kojim javlja namjesniku prilikom dolaska fermana o ukidanju janjičara, da se Sarajevo pokorava fermanu i da ostaju vjerni i pokorni sultanu, te da su janjičarski čarpaš (odjeća kuhara) poslali namjesniku da ga dostavi u Istanbul, a kazan da su pohranili u skladište municije u gradskoj tvrđavi.

1717, 1273/1856

Ilam Velikog ejaletskog vijeca kojim se valija izvještava da je Danica kći Jovana iz sela Toplice u Šrebrenici, koja se nalazi kao

3692, 1225/1810

Pjesma o Mostaru na turskom jeziku koju je spjevao mostarski kadija 1225. godine Abdurahim ef. (2 lista).

2352, 1242/1826

Pismo Mustafe, mutesarifa Skadra, Ohrida i Elbasana, sarajevskom nekibul-ešrefu, muftiji, muderisima, ostaloj ulemi, musulimu, ajami-ma i uglednim ljudima kojim ih poziva da svijetu objasne vjersku dužnost pokorenosti prema vladaru i da spriječe one koji su se pobunili povodom ukidanja janičarske organizacije i uvođenja regularne vojske, inače će on sa svojih 20.000 vojnika doći da ih upokori.

Na poleđini se nalazi koncept odgovora od 15. džum. II 1242. u kome se izražava vjernost i pokornost vladaru.

1391, 1264/1847

Pismo mevlevijskog šejha Muhameda upućeno saraj. muteselimu Mehmedu Fadil-paši u kome mu javlja da je predao sve poslanske darove nekoj sultaniji i njenim slugama. Među darovima nalaze se 2 fijakerska i jedan jahaći konj i 4 zlatna sata.

2519, 1082/1671

Priznanica nekog dužnika Kasima na 38500 alkči koje duguje bratu Kara-Ali, spahijski iz Livna, i obećaje da će dug platiti kroz 2 mjeseca.

1641, 1205/1790

Popis sljedovanja (tajin) aga i vojnika u srezu Jajcu, aga bajraktara i vojnika u Prijepolju, Pljevlju i Novom Pazaru, serdengečdi-aga i bajraktara u Mostaru, serdengečdi-aga i bajraktara u Visokom, aga i bajraktara i vojnika u Nevesinju i Ljubinj, aga i bajraktara u Stocu, aga, bajraktara i vojnika u Sarajevu, serdengečdi-aga u Travniku i Zenici.

2602, 1153/1740

Punomoć nasljednika Hasana Mustafina iz Ali-pašine mahale u Foči koji se utopio putujući trgovačkim poslom u lađi iz Vidina u Beograd, kojim ovlašćuju Ibrahim-bašu sina Mahmudova da traži od Osmama Odobaše, ortaka umrlog Hasana, novac i pokretne stvari koje su pripadale Hasanu.

2880, 1062/1651

Sened (potvrda) subaše Derviša kojom potvrđuje da je za 1062. godinu primio desetinu sa Mehmedagine njive i bašče u Koševu koja spada u njihovo leno.

2478, 1171/1757

Sened (potvrda) zaima Hadži Mehmeda kojim odobrava Umihani kćeri Salihovoj da zamijeni svoj zemljišni posjed u selu Šašićima (Foča) za kuću u Sarajevu u Naziće (?) mahali sa Vaizovićem Mula Smailom sinom Abdulilah-ef.

2488, 1247/1831

Sened (potvrda) Mehmeda sina Omerova i Zejnebe, kćeri Mahmutove, a sestre Saliha, koji je u Prištini umro služeći u pomoćnoj vojsci sarajevskog muteselima Muhamed-Emina, kojom potvrđuje da su kao nasljednici spomenutog Saliha primili od muteselima 803 groša i 27 para za prodane stvari umrlog Saliha.

3874, 1384/1929

Šehadetnama na pravilno učenje Kur'ana (tedžvid) izdata Fejzi efendiji Hadžibajriću iz Sarajeva od strane hafiza Džemaludin-efendije Hadžijahića iz Sarajeva (na turskom jeziku i ovjerom Gazi Husrev-begove medrese).

2132, 1126/1714

Tapija zaima Hajdar Erdima (?) kojom dopušta da Abdullbakića Kadunija (?) iz Bitunje proda svoju zemlju u Popovu Abdulahefendićima Mehmed-begu, Husejn-Čelebiji, Hasan-Čelebiji iz Ljubinja za 4120 akči. Prenosna pristojba je naplaćena.

2126, 1144/1731

Tapija Ahmeda, mutevelije Skender-pašina vakufa u Sarajevu, kojom dopušta da se prenese jedna četvrtina kuće u Skender-pašinoj mahali i jedna četvrtina mlina na Koševskom potoku koji su podignuti na zemljištu spomenutog vakufa, sa Šahbaze, kćeri Abdulahove, na njenu kćer Hatidžu.

3228, 985/1577

Tarih (matpis sa kronostihom) na Sokolovića ćupriji na Drini i Višegradu.

1311, 1175/1761

Tefter predračuna za popravak Ali-pašina mosta u Sarajevskom polju.

2961, 1260/1844

Tefter, spisak dobrovoljnih priloga sakupljenih preko ramazana, 1260. god. za ulemu, strance, mutekife, dobre ljude, derviše, udovice i siromašne žene. Sakupljeno je svega 1807 groša.

1710, 1036/1626

Temesuk spahije h. Duraika kojim tvrdi da je svoj čifluk u Slatinu ranije prodao h. Ahmedu Čaušu za 151.000 akči i sada od njega uzima isti čifluk da ga obrađuje napola tj. da mu daje pola prihoda za njega.

2512, 1094/1682

Teskera zaima Mehmeda kojom potvrđuje da je sluga Ahmedov iz Malina (Guča Gora, Travnik) predao desetinu od prihoda njegovu punomoćniku.

1323, 1136/1723

Teskera spahije Ebu Bekira i Jašara kojom odobravaju poklon posjeda u Sjemeću, što je poklonio Zulfikar sin Muharemov svojim

gost u Sarajevu, u prisutnosti svoje majke Anđelije kćeri Kristine izjavila da prima islam i da je svojevoljno sebi nadjenula ime Fatima te prema tome treba njena muža Milana sina Jovanova iz Zečića u Srebrenici ponuditi islamom, pa ako primi islam, ostaće kao muž i žena, a ako ne primi, sudbeno će se poništiti bračna veza među njima.

Na poleđini koncept ilama o kupoprodaji jedne mjive i dva čajira u selu Poratak u Rakovoj Nozi, Meliću Abdulahu sinu Salihovu iz istog sela za 660 groša, koju su prodali Muharem sin Mustafin iz Sarač-Aline (Vrbanjuša) mahale u Sarajevu.

3067, 1188/1774

(Jafta) cedulja kojom se traži da se odmah skupi od sarajevskih hrišćana i židova 258 groša na ime zimijskog taksita.

1353, 1224/1809

Murasela dva poziva iz Carigrada. Jednim se poziva saraj. nekib i muderiz Fadil-beg, a u drugom se ne navodi ko se poziva. Oba se pozivaju da dođu u Istanbul radi ukazivanja carske počasti zbog zasluga postignutih služeći u anadoljskoj vojsci.

2882, 1125/1713

Murasela šerijatskog suda u Foči Smailu hadži (?) imamu džemata Jakuba, kojom se ovlašćuje da vjenča Salihu, kćer Saliha iz Komljenovića, za Saliha sina Osmanova ako ne bude nikakvih zapreka.

3022, 1126/1714

Murasela fočanskog kadije upućena Muharemu i Selimu iz Budišića (?) kojom im se naređuje da se ne miješaju u vodu zvanu Studenac (?) u livadama Kurbega i Ahmed-bega u selu Kozarevina prije rasprave na sudu.

1280, 1152/1739

Murasela nevesinjskog kadije Saliha Jahja-begu i Mehmed-begu, zašupnicima herc. alajbega, da naplate izvjesni dug od nekih spahija ili da ih privedu sudu.

3652 1188/1774

Nalog Fejzullaha sarajevskom muteselimu da isplati Mula Mustafa i Ali-Halifi 185 i po groša i 5 para što su potrošili na račun Ali-paše i 233 i po groša i 9 para što su posudili na račun istog.

3172, 1287/1870

Oporuka Mula Memiša Mehmedage sina Mustafina Čajničanića iz Kućuk — Katibove (Mlini) mahale u Sarajevu.

Oporučeno je 1665 groša i 10 para.

3054, 1150/1737

Pjesma na turskom jeziku od nepoznatog pjesnika u kojoj se opisuje navala Austro-ugarske monarhije na Banjaluku 1150/1737, godine i njen poraz.

bratićima Ibrahimu, Nuhu, Omeru, Oruču, Hasanu i Mahmudu pod uslovom da ga do smrti hrane i odijevaju.

1440, 1274/1857

Ugovor o zakupu desetine u selima Mračaju i Podpriplcima u Pruscu koju je na javnoj dražbi zakupio Alijagić Numanaga za 3.353 groša u 1273. god. Ugovor je potpisao Hasib kao zastupnik travničkog sandžaka.

1850, 1280/1863

Zakupni ugovor sklopljen između čifčije Riste Bojalka iz visokog sreza i Mujage Mašića iz Sarajeva kojim se izdaje jedan čifluk u selu Žirovanj u Visokom na neograničeno vrijeme i to oranice na trećinu (vlasniku), a livade napola.

1303, Bez datuma

Prepis vakufname Gazi Husrev-begove džamije i medrese.

1341, 1128/1715

Vakufnama Misrije h. Ismail-age sina Husejnova za njegovu medresu u Sarajevu.

1254, 1232/1816

Vasijetname (testament) serdengečdije Ibrahim-age sina Mustafina iz Sarajeva koji određuje trećinu svoga imetka za ukop i dobrotvorne svrhe.

1297, 1297/1879

Vasijetnama (testament) neke Fatime kćeri h. Muhamedagine iz Sarajeva, koja je trećinu imetka odredila za opremu, klanje kurbana i učenje mevluda i tevhida.

3851, 1915

Dozvola (propusnica) za putovanje Rizvana Kovača od Rogatiće do Fojnice (I svjetski rat).

3639, 1946

Dopis Ministarstva prosvjete Narodne vlade Bosne i Hercegovine Ulema-medžlisu u Sarajevu kojim se odobrava rad u mektebima kao privatnim školama sa vjerskim programom na teritoriji Bosne i Hercegovine.

3505, 1944

Anonimni letak »Možda niste znali« u kome se u 14 tačaka iznose glavna zbivanja u državi NDH, a naročito stradanje muslimana od ustaša i četnika.

3411 1936

Okrugnica Ulema-medžlisa u Sarajevu svim vakuf. povjerenstvima da ne dopuštaju nikome da u dvorištima džamije održavaju priredbe, da se u džamijama ili dvorištima kupe kalkvi prilozi bez odobrenja povjerenstva i da se za obavljanje vjerskih dužnosti ne uzima niko ko nema za to odobrenja od nadležnih vjerskih vlasti.

3347, 1944

Brzojavna čestitka hafiza Husnije Sedlarevića Kasimu Dobračiću, predsjedniku El-Hidaje, i dova da Allah merhumu h. Mehmed-ef. Hamdžiću podari Džennet.

3184, 1931

Odgovor Ministarstva unutrašnjih poslova Vrhovnom starješinstvu Islamske vjerske zajednice u Jugoslaviji o stradanjima muslimana.

3180, 1940

Prepis predstavlke sarajevskih građana muslimana Valkuf. merifskom saboru dostavljene Reis-ul-ulemi Islamske vjerske zajednice u Kraljevini Jugoslavije u Sarajevu.

SUMMARY

THE ARCHIVES OF THE GAZI HUSREVBEG LIBRARY

The Gazi Husrevbeg Library, because of its collection of Eastern manuscripts, represents an important source for the history of south Slav nations during the period of Ottoman rule. Besides the manuscripts the Library's archives contain a very rich collection of documents.

The archives' material is catalogued in two inventory books, and two catalogue papers are made for every document. In this article the content of the second inventory book is presented.

The book contains 2770 documents. 73 informative documents are selected from it and their survey is presented alphabetically.